

*О. Григорян,
студентка,
О. Корсак,
викладач,*

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ (НА ПРИКЛАДІ СЛОВНИКА ІНШОМОВНИХ СЛІВ)

Мова займає важливе місце в житті кожної людини. За допомогою саме мови, ми можемо виражати свої думки та емоції, спілкуватися та навчати майбутнє покоління.

Мова відображає довколишній і внутрішній світ людини, її життєвий досвід, узагальнює результати пізнання. Вона не тільки представляє дійсність, але й сприяє накопиченню знань та ідей. Тому сучасний стан будь-якої мови – це наслідок її довготривалої історії розвитку під впливом різноманітних зовнішніх та внутрішніх чинників, які в реальній мовній дійсності тісно поєднуються [1: 367].

У сучасній українській мові присутні слова, які є запозиченими з інших мов. Причиною цього є багато факторів: економічні, політичні та культурні. Звичайно, найбільше запозичень в українську мову прийшло з країн Заходу та Сходу. З часом, ці слова трохи змінилися внаслідок зміни українського правопису, фонетики, лексики, звучання та написання.

Аналізуючи джерела можемо впевнено сказати, що проблема запозичень в українській мові не є новою і багато науковців працювали над нею і досі працюють. Так наприклад О. Лисенко досліджував запозичення у наукових терміносистемах [2]. С.Ю.Рижикова розглядала запозичення слів як ефективний сучасний спосіб збагачування лексичного складу мови [3]; лексико-семантичну рецепцію іншомовних слів в українській мові аналізував В. Симонюк [4] та багато інших. Не дивлячись на такий інтерес до цієї проблеми з боку вчених, ми переконані, що вона і досі лишається актуальною адже процес поповнення словникового складу української мови новими словами, що створюються на основі українських словотвірних засобів, а також запозиченими з багатьох мов триває постійно.

Що ж таке запозичення? Згідно Вікіпедією запозичення це —«елемент чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція та ін.), який було перенесено з однієї мови до іншої в результаті мовних контактів, а також сам процес (запозичення) переходу елементів однієї мови до іншої». Найчастіше запозичуються слова і значно рідше — синтаксичні та фразеологічні вирази. Запозичення окремих звуків та словотвірних морфем (суфіксів, префіксів, коренів) відбувається у процесі їхнього вторинного виділення з більшої кількості запозичених слів. [5].

Іноді важко буває визначити, з якої мови з'явилося те чи інше слово. Для того, щоб мати невелике загальне уявлення про запозичення в українській мові,

можна користуватись словником іншомовних слів аби з конкретної мови виділити найбільш значну категорію запозичених слів.

Визначити іншомовне слово можна за фонетико-граматичним оформленням та лексичним значенням. Скажімо, звук [f] і літера ф не властиві для слов'янських мов, і майже всі слова в українській мові, що мають цей звук і, відповідно, літеру, за походженням є грецизмами та латинізмами: *фізика, фігура, фокус*.

Тюркізми характеризуються наявністю кількох звуків *а*: *баклажан, байрак, кабан, барабан*. Початковий звук і літера *а* взагалі характерні тільки для іншомовних слів, зокрема для арабських (*алгебра, алкоголь*), латинських (*аудиторія, абітурієнт, ангіна*), грецьких (*алфавіт, автор, архів*) [6].

Грецькі запозичення можна розпізнати за наявністю буквосполучень *пс, кс* (*психологія, ксерокс, скелет*), кореневих частин *бібліо-, гео-, біо-, лог-, фон-* (*бібліотека, геологія, біологія, філолог, фонетика*). Такі запозичення є термінами з різних сфер суспільного та наукового життя: *демократія, космос, ідея* [6].

У сучасній українській мові багато слів французького походження, це так звані галліцизми: (*бульйон, ампула, пляж*), німецького (*ранг, шнапс, ґрунт*), англійського (*леді, джем, футбол*), голландського (*гавань, лоцман*), італійського (*піаніно, спагеті, мафія*), іспанського (*корида, танго, фієста*), польського (*пані, ґудзик, повидло*) [6].

Для дослідження запозичень в українській мові з інших мов ми використовували «Словник іншомовних слів» укладений С. М. Морозовим та Л. М. Шкарапутою.

Даний словник міститься близько десяти тисяч слів, які запозичені українською мовою з інших мов переважно у період 18-20 ст., а також утворені з іншомовних елементів, переважно з давньогрецької та латинської мов. До словника включена загальнонавчана лексика, широко розповсюджені спеціальні терміни, а також термінологічні словосполучення, що вживаються в різних галузях знань, актуальна інтернаціональна лексика, яка поповнила українську мову в 80-90-х рр. 20 ст. У словнику подано довідку про походження наведених одиниць, написання слів та їх накладення узгоджено з новим українським правописом. Тлумачення багатьох слів переглянуто відповідно до сучасного їх розуміння [7].

Ми не ставили за мету проаналізувати весь словник і тому обмежились першими 300 сторінками. Найяскравіші приклади запозичень в українську мову ми розмістили та представили у нижченаведеній таблиці.

Таблиця 1

Мова, з якої взято запозичення	Приклади слів за даним словником
--------------------------------	----------------------------------

Грецька	Академія [8:18], алергія [8:25], аксіома [8:21], апсида [8:51], біологія [8:82], біопсія [8:83], гармонія [8:117], географія [8:125], гімназія [8:132], динаміка [8:169], диск [8:171], енциклопедія [8:202], епоха [8:204], зефір [8:214], ідея [8:217], катастрофа [8:260], кінематограф [8:269], комедія [8:280], комік [8:280].
Латинська	Абітурієнт [8:2], аргумент [8:53], варіант [8:101], відео [8:107], екватор [8:127], глобус [8:137], декан [8:156], депресія [8:161], депутат [8:161], дисципліна [8:174], елемент [8:196], ера [8:204], ілюзія [8:220], імунітет [8:223], імпульс [8:223], інтелект [8:232], кваліфікація [8:263], квадрат [8:263], конкурент [8:288], копія [8:297].
Французька	Аksesуар [8:21], армія [8:55], баланс [8:70], ваніль [8:100], велосипед [8:103], гашетка [8:119], глобальний [8:137], дебют [8:152], дуель [8:183], егоїзм [8:186], емоції [8:199], етюд [8:209], жалюзі [8:212], ідеальний [8:216].
Німецька	Арфа [8:57], бліц [8:85], бухгалтер [8:97], вегетаринство [8:102], вексель [8:103], графіт [8:145], дратхаар [8:182], едельвейс [8:186], канцлер [8:250], капітал [8:251], клавіатура [8:270], контур [8:294].
Англійська	Бампер [8:71], баскетбол [8:75], бізнесмен [8:80], бокс [8:87], гамбургер [8:116], долар [8:180], екскаватор [8:190], інсайд [8:230], йогурт [8:241], кенгуру [8:266], кемпінг [8:266], кетчуп [8:267], кліп [8:272], коледж [8:277], комікс [8:280], комп'ютер [8:284].
Італійська	Валюта [8:99], кар'єра [8:256], квінтет [8:265], колорит [8:278].
Іспанська	Альпака [8:28], ельдорадо [8:197], індиго [8:226], корида [8:299].
Арабська	Еліксир [8:196], емір [8:198], кайф [8:266].
Польська	Гетьман [8:128], гатунок [8:149].
Голандська	Боцман [8:90], верф [8:105], гавань [8:113], дюйм [8:184], елінг [8:197], камбуз [8:247].
Японська	Камікадзе [8:248], карате [8:254], кімоно [8:268].
Китайська	Женьшень [8:212].

Як видно з таблиці, ми не наводили всі слова, а обмежились лише найцікавішими на нашу думку прикладами.

Ми розташували в таблиці колонку «Мова, з якої взято запозичення», а в ній назви мов не в алфавітному порядку, а від найбільшого до найменшого (керуючись кількістю запозичень, які увійшли до української мови).

Провівши частковий аналіз, також можна зробити висновок, що найбільш вживаними в українській мові є слова, які походять з французької мови. Запозичення з англійської мови відносяться майже до всіх сфер життя, а також часто використовують у слензі.

Проаналізувавши «Словник іншомовних слів» можемо зробити висновок, що найбільше в українській мові запозичено слів з грецької та латинської мови. Слова запозичені з грецької мови переважно містять буквосполучення *пс*, *кс*. У таблиці представлені деякі з них такі як: *аксіома*, *біопсія* та інші (див. Табл.1). Також, як видно з вищенаведеної таблиці в українській мові чимало слів латинського походження, які належать переважно до понять науки, техніки, мистецтва, політичних і суспільних відносин, медичної, юридичної термінології. Саме тому, у словнику ми знайшли багато прикладів даних запозичень, серед яких: *абітурієнт*, *аргумент*, *варіант* та багато інших (див. Табл. 1). Слова, що стосуються побуту, предметів одягу, нуки, мистецтва, техніки, військові терміни запозичені переважно з французької мови. У таблиці ми наводимо деякі приклади, серед яких: *аксесуар*, *армія*, *етюд* та інші (див. Табл. 1).

З німецької в українську прийшли деякі адміністративні, технічні, медичні, торговельні, військові, виробничі терміни, назви предметів побуту, рослин, птахів, ігор, найяскравіші приклади містить наша таблиця: *арфа*, *бухгалтер*, *вексель* та багато інших (див. Табл. 1). Терміни мореплавства переважно запозичені в українську мову з голландської, серед них наприклад: *боцман*, *верф*, *гавань* та інші (див. Табл. 1).

Англійські запозичення вживаються в українській лексиці досить часто, і в своїх більшості стосується техніки, політики, спорту, мореплавства, транспорту, одягу, їжі, напоїв, тощо: *комп'ютер*, *гамбургер*, *бізнесмен*, та багато інших (див. Табл. 1).

Не можемо не сказати про те, що найпродуктивнішим джерелом поповнення лексики української мови останнього двадцятиліття є стрімке, безперервне проникнення в систему нашої рідної мови англіцизмів. Це міжнародне явище, спричинене і глобалізацією, і двомовністю, і багатомовністю багатьох країн. «Воно позначається на словниковому складі мови, на її морфології та синтаксисі і частково – на звуковій системі. Мовна інтервенція здійснюється через такі середовища, як телебачення й радіо, преса, масова культура, Інтернет, інформаційне обслуговування споживчого ринку, зокрема рекламу. Глобалізаційні впливи стають дедалі помітнішими в системі освіти. Цьому сприяє вивчення в середній та вищій школі інформатики та англійської мови, зростання ролі Інтернету в освіті. Набуває поширення система дистанційного навчання й тестування через Інтернет, що не знає міжнародних бар'єрів, крім мовного» [9]. Нас дуже вабить ця вузька тематика англіцизмів дослідження, можливо саме їй ми присвятимо нашу майбутню статтю.

Отже, провівши наше дослідження, ми можемо зробити висновок, що запозичення в українській мові займають почесне місце. У різні періоди становлення запозичень у мові вчені вирішували питання про те, як відбувається процес запозичення, які його умови й причини, що воно являє

собою. Запозичення можна вважати одним зі складових мови, адже воно є певним джерелом до її збагачення. Так, українська мова багата на слова з французької, німецької, англійської та багатьох інших мов, що робить її більш функціональною та багатогранною. Завдяки проведеній нами роботі зі словником ми дізналися про безліч слів, які виявились іншомовного походження. Деякі слова настільки влучно звучать в українській мові, що якби не аналіз ми б і гадки не мали що вони запозичені з іншої мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Українізація іншомовних термінів [Електронний ресурс] // Young Scientist. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/4/89.pdf>.
2. Лисенко О. А. МОВА УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ [Електронний ресурс] / О. А. Лисенко // Харків «Право». – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16957/1/Lusenko_161-190.pdf.
3. Рыжикова С. Ю. Лексико-семантическая характеристика английских заимствований современного украинского языка / С. Ю. Рыжикова // Язык: этнокультурный и прагматический аспект. – Днепропетровск, 1989. – С. 98–104.
4. Процеси взаємного запозичення лексичних одиниць в німецькій та англійській мовах [Електронний ресурс] // Житомирський державний університет імені Івана Франка. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.zu.edu.ua/19046/1/%D0%9E.%20%D0%92.%20%D0%A1%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA.pdf>.
5. Іншомовні слова у засобах масової інформації [Електронний ресурс] // Дніпровський національний університет імені О.Гончара. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: file:///C:/Users/1/AppData/Local/Temp/lin_2013_6_4.pdf.
6. Режим доступу: <https://tinyurl.com/9u4fddwc>
7. Режим доступу: <https://tinyurl.com/huxp22zy>
8. СЛОВНИК ІНШОМОВНИХ СЛІВ/ Уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. - Київ: Наукова думка, 2000. - 680 с.
9. Заремба І. Д. Українізація іншомовних термінів / І. Д. Заремба, Л. М. Сивак // Молодий вчений. - 2016. - № 4. - С. 366-370. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_4_91